

kloru ostavio tekst o žrtvovanju Izaka (Abrahamova žrtva), te apokrif o prekrasnom Josipu, o kojemu se, zahvaljujući njegovoj srednjovjekovnoj književnoj tradiciji, najviše tekstova sačuvalo, dakako, u ruskom narodnom stvaralaštvu. Među proučenim novozavjetnim apokrifima *Tikveškog zbornika* najveću pozornost privlače *Uspenie Bogorodičino* (Usnuće, Transit, Smrt Bogorodice) s tragovima u ruskom folkloru i velikim odjekom u pravoslavnom slavenskom slikarstvu, te književnopovijesna studija o slavenskim tekstovima *Pavlove apokalipse*, književnog teksta čije odjeke nalazimo u pojedinim motivima i epizodama južnoslavenske i ruske usmene književnosti, premda je teško reći koji su tekstovi inspirirani *Pavlovom apokalipsom*, a koji *Bogorodičinom apokalipsom* ili nekom drugom vizijom. Temeljitu obradu u ovoj knjizi dobio je i *Fiziolog*, a iz legendarno-hagiografske proze spominjemo legendu o Mariji Egipćanki i legendu o Pavlu Kesarijskom, uz koju autorica opširno progovara o motivu incesta u književnosti uopće, posebice o Edipovu mitu, videći u južnoslavenskom folkloru odjeke srednjovjekovne hagiografije i Edipove historije, ali i odraze stvarnih događaja iz dalekih povijesnih razdoblja ili suvremenog života. Među pripovijetkama osobitu pozornost zaslužuje tekst o Eladiju s teofilovskim motivom, vrlo čestim u usmenoj književnosti, te pripovijetka o Evstratiju, dobro poznata evropskom i slavenskom srednjem vijeku. Dodajemo da ta legenda, koja se u zapadnoevropskoj književnosti najčešće vezivala uz sv. Julijana, ima lijepe obrade i u hrvatskoglagoljskoj književnosti.

Budući da u knjizi, osim kratkih primjera, obrađeni i uspoređivani tekstovi nisu objavljeni, kao korisnu nadopunu ovoj knjizi preporučujemo djela *Stranici od srednovekovnata kniževnost*, hrestomatiju srednjovjekovnih tekstova koju su iste godine izdali Vera Antić i Haraldampije Polenaković.

Zaključak koji izvlačimo iz knjige Vere Antić o odnosu srednjovjekovne pisane književnosti i narodnog stvaralaštva bio bi ovaj: sadržajne i motivsko-tematske srodnosti i sličnosti pisanih srednjovjekovnih tekstova i tekstova usmene književnosti nisu nastale samo jednospjernim utjecajem pisanih na usmena djela, nego i međusobnim prožimanjem tih dvaju stvaralaštava, međusobnim utjecanjem koje je imalo svojevrsnu evoluciju. Srednjovjekovni kršćanski tekst vuče svoje korijene iz pretkršćanskih vremena, pa se oblikuje i s elementima vrlo starih vjerovanja i narodnih predaja. Jednom tako oblikovan, književni, napisani tekst postaje izvor narodnom stvaraocu, čije usmeno djelo može isto tako kasnije postati uzorom novim pisanim književnim djelima. Osim toga, *Biblija* — velika inspiracija srednjovjekovne književnosti — zajedničko je vrelo i pisane i usmene književnosti.

Ivanka Petrović

Julian Krzyżanowski, Szkice folklorystyczne, Tom I, Z teorii i dziejów folkloru; Tom II, W kręgu pieśni. W krainie bajki; Tom III, Wokół legendy i zagadki. Z zagadnień przysłowioznawstwa. Wydawnictwo literackie, Krakow 1980, I, 447 str. + 24 table; II, 399 str. + 16 tabl; III, 448 str. + 16 tabl.

Nedavno preminuli poljski književni povjesničar i folklorist svjetskoga glasa Julian Krzyżanowski, uz djela iz područja pisane književnosti, autor je ili urednik mnogobrojnih značajnih djela iz područja folkloristike, kao što su npr. *Polska bajka ludowa, Dawna facecja polska, Dzieje folklorystyki polskiej*, zatim četiriju knjiga o poljskim poslovicama, te kapitalnog priručnika *Słownik folkloru polskiego*. Osim tih velikih djela J. Krzyżanowski je za života napisao i velik broj rasprava, manjih članaka i recenzija razasutih u brojnim publikacijama. Knjige koje prikazujemo ilustriraju upravo tu autorovu mnogostranu

zainteresiranost za najrazličitije pojave iz područja folkloristike, a istovremeno pružaju i uvid u razmjere njegova istraživanja. Radovi objavljeni u ove tri opširne knjige nastali su u razdoblju između 1933. i 1975. godine i predstavljaju puni kompendij znanja o usmenoj književnosti tog tvorca poljske folkloristike. Knjige je za tisak pripremio sam autor, napisao im je i predgovor, ali su se, nažalost, pojavile posmrtno.

Prva knjiga sadrži uglavnom članke iz teorije i povijesti folkloru, pri čemu je u teorijskim člancima akcent na međusobnim razlikama između etnologije i folkloristike, koju autor označuje kao zasebnu znanost. U člancima o povijesti folkloru autor daje pregled interesa za usmenu književnost Poljaka, a i ostalih slavenskih naroda, sve od tridesetih godina prošlog stoljeća, kada je romantizam otkrio »narodne pjesme«, pa do suvremenih istraživanja. U tom se dijelu, u okviru veće grupe članaka o Mickiewiczu o »narodnom« u književnostima slavenskih naroda nalazi i članak o srpskoj narodnoj poeziji napisan još 1954. godine. U knjizi su i teorijski radovi, u kojima autor ocjenjuje poslijeratna folkloristička istraživanja, zatim rasprave o folkloru pojedinih poljskih krajeva. te članak o urbanom folkloru, napisan 1963. godine.

U drugoj su knjizi, koja ima dvije zasebne cjeline, članci o narodnim pjesmama, te o bajci i predaji.

Prvi dio, nazvan *U krugu pjesme*, sadrži dvanaest članaka koji se podjednako dotiču poljske, staroruske, češke, slovačke i jugoslavenske tematike. Poljska je tematika predstavljena dvjema recenzijama i dvama enciklopedijskim osvrtima: *Svjetovna narodna pjesma* i *Pučke pjesme*. Prvi je tekst posvećen zbirci Jana Żabczyca iz 17. st., a drugi pjesmama putujućih pjesnika 19. i 20. st. Staroruska se tematika razmatra u pet tekstova i uglavnom je tematski ograničena. Tri su rasprave u stvari polemike s Alexandrom

Brücknerom u povodu njegove monografije o bilinama, a u dvije se donose rezultati međuratnih istraživanja spjeva *Slovo o pohodu Igorovu*. Iz tog prvog kruga za nas je interesantan članak o jugoslavenskoj narodnoj epici u svjetlu studija između dva rata, napisan 1934. godine, a uz jugoslavensku usmenu poeziju spominju se i češka i slovačka epika.

U drugom, mnogo opširnijem dijelu iste knjige, koji se bavi isključivo proznim vrstama, radovi su sistematizirani u tri manje podgrupe. U prvoj se nalaze uglavnom sintetski članci u kojima autor donosi strukturalne i povijesne analize usmene proze. U nekoliko se članaka autor bavi sistematiziranjem poljskih bajki u odnosu prema poznatim međunarodnim sustavima klasifikacija. Značajno je što su na jednome mjestu objavljene te rasprave o bajci, nastale između četrdesetih i šezdesetih godina, jer su one bile pretečom kapitalne autorove knjige *Polska bajka ludowa*.

Treću podgrupu ovog dijela knjige čini krug različitih eseja i prikaza o kašupskim, mazurskim, šleskim, litavskim, njemačkim, ruskim, američkim, pa čak i burmanskim bajkama, kao i tekst o zbirci *1001 noć*. Napominjemo da se u ovom krugu tekstova nalazi i opširna recenzija knjige Maje Bošković-Stulli *Narodne pripovijetke*, objavljene u ediciji »Pet stoljeća hrvatske književnosti«, knjiga 26, u Zagrebu 1963. godine.

Premda je ograničen na prozne vrste, taj dio knjige predstavlja široku panoramu folklorističkih istraživanja u Poljskoj u međuratnom i poslijeratnom razdoblju, a ujedno i vrlo ilustrativno prikazuje razvoj folkloristike kao znanosti.

I u trećoj su knjizi J. Krzyżanowskog članci tematski grupirani u dvije nejednake skupine. U prvoj, vrlo malenoj, samo su dva teksta (*Legenda u književnosti i folkloru* i *Zagonetka i njezina problematika*), koji istovremeno tematski povezuju drugu i treću knjigu.

U drugom dijelu (*O pitanjima poslovice*) dvadesetak je paremioloških skica započelih još 1933. godine recenzijom monografije J. S. Bystrona *Poljske poslovice*. Većina je tih tekstova nastala između 1956. i 1970. godine, uglavnom u vezi s intenzivnim radom na monumentalnoj knjizi *Nova knjiga poljskih poslovice*, čije je pokretanje inicirao J. Krzyzanowski.

J. Krzyzanowski se mnogo bavio paremiologijom, a njegova je knjiga o poslovicama doživjela mnoga, čak i popularna izdanja. U *Novoj knjizi poljskih poslovice* autor određuje paremiologiju kao posebnu znanstvenu disciplinu i označuje joj mjesto unutar ostalih humanističkih znanosti. U tim se raspravama autor bavi strukturom poslovice, određuje njihov odnos prema ostalim vrstama prozne usmene književnosti, kao što su bajka i zagonetka, te označuje njihove funkcije u književnim djelima. Krzyzanowski piše i o razvoju poslovice u Poljskoj u toku pet stoljeća, a u nekoliko skica predstavlja galeriju znamenitih poljskih paremiologa (Salomon Rysiński, Samuel Adalberg, Henryk Goldstein, Jan Stanisław Bystrón). U jednom članku govori i o Erazmu Rotterdamskom kao tvorcu evropske paremiologije.

Na kraju treće knjige nalaze se vrlo opširni prilozi koje je pripremila *Marta Bokszczanin*: popis citirane literature, indeks imena, institucija i naslova anonimnih djela, indeks geografskih i etničkih naziva, indeks imena, indeks pjesama, indeks motiva priča, indeks poslovice i popis ilustracija. Na kraju svake knjige nalazi se dvadesetak crno-bijelih fotografija u izboru *Helene Kapeluš*.

Sve tri opširne knjige ukazuju na ogromni istraživački napor njihova autora, tog velikog proučavatelja poljske folkloristike. One su ujedno i pregled poljskih folklorističkih dostignuća kojima je on bio autorom, inspiratorom, tvorcem i učiteljem.

Ljiljana Marks

Svod tadžikskog folklora. Tom I. Basni i skazki o životnyh. Podgotovili **Isidor Levin, Džalil Rabiev, Mirra Javič**. Glavnaja redakcija vostočnoj literatury izdatel'stva »Nauka«, Moskva 1981, 390 str.

Institut za jezik i književnost Akademije znanosti Tadžičke SSR prikupio je bogat fundus rukopisne folklorne građe tadžičkog naroda — kojemu su davni preci bili istočnoiranski narodi, uz kasnije složene veze s azijskim i sredozemnim svijetom, s Rusijom i zapadnom Evropom. Na temelju te građe zamišljeno je publiciranje monumentalnoga korpusa tadžičkog folklora, a kao njegov prvi svezak pojavila se knjiga o basnama i pričama o životinjama.

Opsežna uvodna studija Isidora Levina — koji je uz pomoć dvoje u naslovu navedenih suradnika rukovodio pripremanjem te publikacije — obuhvaća zajedno s bibliografijom više od šezdeset strana teksta u formatu kvarta i daje, kako je rečeno u redakcijskom predgovoru, »enciklopedijski pregled znanstvene literature o basnama i pričama o životinjama (do 1972. god.)«. Uvodna studija sadrži devet poglavlja: *Određenje predmeta korpusa, Opća i posebna teorija vrste, Iz povijesti zapisivanja basana, Generativna teorija, Geografsko-povijesne teorije, Filozofija basne, Poetologija, Repertoar i korpus; slijedi Bibliografija*.

Od 6557 zapisa tadžičkih usmenih prozних tekstova, prema podatku iz uvodne studije, 419 ih pripada basnama i pričama o životinjama; tih 419 tekstova analizira se u knjizi iz različitih aspekata, a objavljuje se 116 tekstova na tadžičkom originalu i ruskom prijevodu. (Ostali se prilozi u knjizi donose samo na ruskom, dok je naslov knjige na desnom listu ruski, a na lijevom tadžički).

Raspravljajući o pripadnosti vrsti, autor stavlja težište na podrijetlo riječi; ne čine mu se za taj problem toliko važnima način po-